

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoemi; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillius-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr J. Kapteyn, IJmuiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Kooze, Naaldwijk; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijcknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr S. J. Popma, Amersfoort; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Rotterdam; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Dr H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerke, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goea.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 750 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geneeskunde en Magie, IV. — Gedicht: Het heyrkracht. — Uit de Schriit: Ontvredenheid zaalen, Richteren 9: 25—28a. — Kerkelijk leven: Een eerste „proeve“. „Wettelijke overheid“. „Centralisatie“. — Even parkeer: Zielskracht. — Vakwetenschap en praktijk: Ook het Calvinisme en... de techniek? IV, slot. — Aan een jongeren tijdgenoot, No. 5. — Uit de historie: Calvijn-Castellio, III. — Perschoon. — Correspondentie. — Kerknieuwa. — Bijlage: Heideb. Catechismus II, blz. 193—200.

HOOFDARTIKEL

Geneeskunde en Magie.

IV.

De vorige maal beëindigden wij onze bespreking met er op te wijzen, dat de natuurwetenschappelijke geneeskunde zich praktisch gesproken niet inliet met de gedachtenwereld, die zich ontwikkelde om verschijnselen, zooals het „dierlijk magnetisme“, het somnambulisme en den „magnetischen slaap“. Zij kon dit ook niet, wilde zij niet weer onder den ban komen van magische voorstellingen, waardoor zij op den duur haar zelfstandigheid weer zou inboeten. Reeds bij Mesmer zelf zien wij deze tendenz tot het uitwissen der grenzen tusschen geneeskunde en religie duidelijk naar voren komen. Had hij niet aan het hoofd van iedere gemeente een leider willen zien, dien hij „geestelijke“ noemt, wiens ambt ook de zorg voor de openbare gezondheid moest omvatten?

Toch zou het niet lang duren, of aan den „magnetischen slaap“ wordt haar magisch aureool ontrouwd. We zien namelijk in het midden der negentiende eeuw het merkwaardige feit gebeuren, dat het gelukt de hypnose als een geheel natuurlijk gebeuren te bezien en te verklaren. Sterker nog, deze oorspronkelijk zoo geheimzinnige methode van behandeling wordt tenslotte dienstbaar gemaakt aan de diagnostische en therapeutische doeleinden van de moderne geneeskunde.

De man, die feitelijk het eerst den stoot in deze richting gaf, was de Engelsche chirurg James Braid. Deze onderwierp den „magnetischen slaap“ aan een nauwkeurig onderzoek onder meer in verband met zijn streven een middel te vinden, waardoor hij zijn patiënten zou kunnen opereeren, zonder dat zij daarvan iets gevoelden.

En als resultaat van dit onderzoek kwam hij tot de conclusie, dat het wezen der hypnose, — aldus betitelde hij den „magnetischen slaap“ —, gezocht moest worden in het vermogen der zieken om zich bepaalde dingen en toestanden in te beelden. Met deze natuurlijke verklaring meende hij geheel te kunnen uitkomen, zonder dat hij zich verder met de oude theorie, die in een overdragen van hypothetische magnetische krachten geloofde, behoefde in te laten. Hiermee was de eerste schrede gezet op den weg, die er op den duur toe leidde, dat de hypnose geheel los geraakte van de fantastische en magische voorstellingen, in het licht waarvan zij vroeger bezien werd.

Ook in Frankrijk wordt zij in de tweede helft der negentiende eeuw voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. Vooral in Nancy bestaat voor haar groote belangstelling. Men spreekt zelfs van de „school van Nancy“. De oorspronkelijke opvattingen van Braid worden verdiept en uitgewerkt. In den grond blijkt zij niets anders te zijn dan een bepaalde vorm van suggestie, waarin het onbewuste zieleleven de hoofdrol speelt. En het gelukt de „school van Nancy“ haar in tweeërlei opzicht voor de geneeskunde van nut te doen zijn.

In de eerste plaats blijkt de hypnose een be-

paalde therapeutische waarde te hebben. Deze kan ik het gemakkelijkst demonstreeren door een kort overzicht te geven van wat er feitelijk gedurende dezen geestesgesteldheid plaats heeft.

Door bepaalde hulpmiddelen wordt de patiënt eerst in een toestand van kunstmatigen slaap gebracht. Het wakende bewustzijn wordt daardoor geleidelijk uitgeschakeld. De gehypnotiseerde ziet en hoort nu niets anders dan den hypnotiseur en wat deze hem opdraagt of voorspiegelt. Hij is thans geheel op hem ingesteld. Alles, wat deze beveelt, volvoert hij geheel automatisch. Hij bevindt zich volkomen in de macht van een ander. In zekeren zin is hij geheel willoos en niet meer verantwoordelijk voor wat hij doet. Het „bewuste ik“ heeft het terrein geheel vrij gelaten aan het „tweede ik“, dat onder het gewone bewustzijnsleven woelt en werkt en ongemerkt zulk een grooten invloed heeft op het denken en handelen van den mensch. Met dat „tweede ik“ treedt de hypnotiseur in contact. Dit staat nu geheel voor hem open. Daarop werkt hij in. Hij kan nu zijn suggesties zonder eenige moeite daarin overbrengen. En de patiënt zal daaraan gevolg geven, niet alleen gedurende zijn hypnotischen slaap, maar ook straks, wanneer hij daaruit ontwaakt is, zonder er zich van bewust te zijn, hoe hij daartoe gekomen is. Zoo kunnen gevoelens van gezond zijn en het verdwijnen van nerveuze bezwaren gedurende de hypnose gesuggereerd worden met als gevolg, dat de zieke na afloop daarvan inderdaad zich gezond gevoelt en bevrijd blijkt te zijn van allerlei mogelijke klachten.

In de tweede plaats krijgt de hypnose ook een bepaalde diagnostische waarde. Want in dezen toestand kan de gehypnotiseerde zich dingen en gebeurtenissen herinneren, waarvan hij in het gewone dagelijksche leven geen weet meer heeft. Het onbewuste zieleleven heeft iedere ervaring van het bewustzijn geregistreerd en nauwkeurig vastgelegd. In contact met den hypnotiseur geeft het op alle vragen betreffende het verleden een nauwkeurig antwoord. Wat iemand in wakenden toestand geheel heeft vergeten, wordt thans volledig en klaar uitgesproken. Al het materiaal aan kennis, dat in het diepst van de ziel verborgen ligt, komt aan de oppervlakte en wordt voor de buitenwereld kenbaar.

En nu is deze merkwaardige eigenschap van het onderbewustzijn voor den medicus in zooverre van belang, dat ze hem in staat stelt het leven van zijn patiënt beter te leeren kennen en daardoor de oorzaak van diens lijden op te sporen. Het is vaak zoo, dat juist datgene, wat de zieke zich niet meer weet te herinneren, van de grootste betekenis is voor de verklaring van zijn klachten. Naar dat oogenschijnlijk geheel vergetene zoekt de zenuwarts, omdat het heel dikwijls den sleutel in handen geeft voor de oplossing van het psychisch conflict.

Het was dus inderdaad geen kleine triomf, die de geneeskunde op de oude magie wist te behalen. Maar bij dezen eenen triomf bleef het niet.

Naarmate we verder in de negentiende eeuw komen, zien wij, hoe de geneeskunde, dank zij haar natuurwetenschappelijke basis, er steeds meer in slaagt oeroude geneeskundige problemen op een natuurlijke wijze te verklaren. Ze weet geheel natuurlijke middelen aan te geven om ziekten te voorkomen en te bestrijden, en zij bereikt daarin een hoogte, zooals de geschiedenis die tevoren nog nooit had gekend. De medische wetenschap wint steeds meer aan macht en invloed. Oogenschijnlijk is haar gezag onbeperkt en heeft ze van de magische denkrichtingen niets meer te vreezen.

Toch is dit slechts schijn. Want aan het eind der negentiende eeuw en het begin der twintigste zien we in de wetten hetzelfde proces zich herhalen als in de achttiende eeuw, toen Mesmer met zijn „dierlijk magnetisme“ naar voren trad, maar thans nog veel scherper uitgesproken.

Het heyrkracht...

Het heyrkracht veler volken

Dat boven inde wolcken

Zich legerde inde locht voor d' ondergange der Zonnen,
Vertoonde ons al de benden
Die d'ouwe Stad berenden,
En niet aflieten voor zy haddenze gewonnen.

's Nachts als wy bezigh waren

Om t'offren op d' Altaren,

En 't heyligh Pinxterfeest met yver uyttermaten
Aendachtelyck te vieren,
Nae d'overouw manieren,

Riep ons een stemme toe: laet ons dees Kerk verlaten.

Lof zy Jehova die ons wormkens vrund'lyck is,
En toont den rijcken schat van zijn geheymenis:
Die synen Engel zendt uyt 's Hemels hooge kercken,
Om ons t' ontaluyten wat wy hebben aen te merken
In Jacobs droeven val, en jammerlycke ellend.
Mijn Christenen, dit in uws herten tafel prent:
Aenmerckt Gods strengheyd aen de geen die hem

[verachten,

Zijn groote goedigheyd aen al die op hem wachten.

JOOST VAN DEN FONDEL.

(Uit: Hierusalem verwoest.)

In Mesmer's dagen had de medische wetenschap nog niet dien sterk uitgesproken materialistischen inslag als later het geval was, al waren de tendenzen daartoe wel reeds te herkennen. Bovendien stond zij toen nog in haar kinderschoenen, zoodat zij nog niet die algemeene erkenning vond, waarop zij later kon bogen.

Maar in de periode, waaraan wij thans toegekomen zijn, wordt zij praktisch geheel beheerscht door het streven alle levensverschijnselen op louter stoffelijke, d.w.z. mechanistische wijze te verklaren. Dit moge dan op bepaalde terreinen van het geneeskundig onderzoek tot geweldige successen geleid hebben, anderzijds had het ook een steeds toenemende vernauwing van haar gezichtsveld tot gevolg. Voor den geestelijken kant van 's menschen bestaan kreeg zij steeds minder oog. Zelfs de ontdekking van het wezen van de hypnose kon daaraan in feite niets veranderen. En naarmate haar invloed toenam, werd juist dat element steeds sterker gemist, dat juist de kracht en de betekenis van de magie geweest was.

En weer herhaalt zich het verschijnsel, dat de mensch zich in zijn lijden niet bevredigd voelt door een levenshouding, die alleen maar waarde toekent aan wat zintuigelijk waarneembaar is. In zijn nood blijft hij deze ontoereikend vinden om zijn diepste behoeften te bevredigen.

En weer moet ik er op wijzen, dat hij in dat lijden worstelt met een mysterie, dat voor hem niet langs natuurwetenschappelijken weg is op te lossen, omdat zijn geheele bestaan als mensch, en niet uitsluitend zijn biologische verschijningsvorm, hierbij op het spel staat. En juist dit doet hem zoeken naar middelen om boven de natuurwetten uit te komen en om contact te krijgen met een wereld, die in staat is den natuurlijken loop der dingen te doorbreken.

Uit deze behoefte was, zooals wij zagen, de magie voortgekomen. En ook thans weer gaat zij niet ten onder, vooral waar in de moderne geneeskunde zulk een vlakke opvatting omtrent ziekte en dood tot uiting kwam. De magie had slechts den vorm te verwisselen en zich aan te passen aan het cultuurniveau van den nieuwen tijd om den van zijn Schepper afgevalen mensch, die het rechte inzicht in het verband tusschen Goden wereld was kwijt geraakt, toch weer de suggestie bij te brengen, dat het mogelijk was langs zelfgekozen wegen de wereld der